

le zending.
t. Daarover
agazin". De
rak hij ver-
n het over-
dingsgebied.

idt zich een
delingen, die
ristelijke zen-
ngen van den
en, tijdschrij-
ingenbureau
eekenden. De
gskracht tot
weinig indruk

zulk een be-
dragers ge-
kelijk uit het
e kust gebied
York, Boston,
F. hen samen,
O. Mohammed-

te winnen,
Daar is ook
van "heele
het een zeer
ding voor de
eutenis was
mmedaansche
de zending
Islam, waar-
den, ontlicht
ge oefeningen
slotte hieven
en de strijd
gen was. Chi-
or zijn eigen
a Amerikaan-
cunnen troos-
overheid van
otel gebruikt
in verzet met
geweesd was,
de zaak voor
nu al twee
en is noch
an nut.

moskee ver-
king tot gebed
ueces hadden
at het aantal
an, op onge-

ing van den
ij de negers
de gelijkstel-

" schreef in
opgericht ter
op onder de
wekelijks oi
ntmoeten, om
nen. Voor de
ervaren, wat
ekent, in de
slikeke belan-

stige voorman
eschap in te
n geheel ver-
voorbij zijn,
was."

e. wijf de

ken aan Kain
die hem vond
genesis 4:15

genezing is
rztichtig zijn
Want wat is
een Genees-

an, die zich
God zich
et? Als een
dst aanbiedt.

den oorlog,
onze ker-

twijfelt zelf,
is dat voor
zijn en van

eking niet
een aardisch
een anderen

oorlogen, hij
a toon, maar
om lievermaal

maal zonder
hoedschap,
is nu oorlog
liende eisch,

iederlaag
hij wilde;
p door, maar
overwinning

ultimatum is
zen. Wat is
um stelt, na
schelijk uli-

Ook in New York hebben de Mohammedanen zich om kring gescheiden. Een zendeling, van Madagaskar afkomstig, werkt onder de negers in Harlem, evenwel zonder merkbaar resultaat; tot op heden heeft hij nog geen moskee kunnen openen.

Een groote verrassing was 't bericht, dat in Yonkers bij New York niet minder dan 900 blanke Mohammedanen, waaronder eenige pasbekeerden, regelmatig hun godsdienst oefeningen in North Broadway hielden. — Een ander tooneel van nijveren arbeid is St. Louis. Toch is 't resultaat daar nog geringer dan in Chicago. De zendeling aldaar betreurt het weliswaar zeer, dat geen enkele blanke zich ertoe bewegen liet, mohammedaansch Muffi (Priester) te worden; toch kan hij op meerdere zwarte priesters trotsch zijn.

HEPP.

PERS-SCHOUW.

Kwestie-Brussaard.

In de onderstelling, dat onze lezers graag op de hoogte blijven van het verloop der kwestie-Brussaard, gelijk deze in de kerkelijke pers zich afteekent, geven we, weer ten vervolge, enkele stemmen.

Allereerst lichten we uit een debat tusschen de Prins van Oostwold en „Marnix“, den medewerker aan „Gron. Kbl.“, in dit orgaan gepubliceerd, de over deze zaak handelende zinsneden. De Prins zegt o. m. bezwaar te hebben tegen een door Marnix omtrent de Brussaards hereenigingvoorstel gedane uitlating. Aldus:

Aan 't slot komt dan nog een uitdrukking, die ook brandstof is in 't toch maar al te lustig knappend vuurtje van wantrouwen en verdachtmaking: De Brussaard doet „een ondoordacht en gevaarlijk voorstel“ en „men moet het ons niet moeilijk maken weer het volle vertrouwen te koesteren“.

Wanneer ik publiek van Marnix zeg „Marnix moet het ons niet moeilijk maken het volle vertrouwen in hem te stellen“, zou Marnix dat vlelend vinden, of grievend?

Hierop dient Marnix aldus van bescheid:

Marnix kwam op tegen het voorstel van de Brussaard. Dat is gevaarlijk. Dat wil de betekenis van Assen verklaren. Dat gaat uit van de gedachte dat het geschild misverstand is. Het is een ontkenning van dingen van groote waarde.

De Heij komt in de „Zeeuwache Kerkb.“ tot deze slotsom:

Als de Brussaard metterdaad op het standpunt van Dr. G. gestaan heeft dan is hij veranderd. Dat vloeit dan noodzakelijkerwijze voort uit zijn verklaring op de Classis Haarlem. Dan is er bij hem maar niet een uitwendig zich voegen naar de beslissing der Synode, maar een instemmen daarmee. Dat is een eisch van eenvoudige trouw. En aan die trouw mogen we niet twifelen, willen we niet twifelen en twifelen we niet.

En dr. C. Bouma schrijft in „Geref. Kbl. v. Dr. en Ov.“:

De verblijdende wending, die de zaak-Brussaard genomen heeft, kan onder den zegen des Heeren hiertoe veel bijdragen. Daardoor zullen vermoedelijk wel oogen opengaan en zullen misschien meerderen terugkeeren om zich zonder voorbehoud te voegen naar de te Assen genomen beslissing. Het

want dan maakt niet God, maar de zondaar de geschiedenis.

Stil nu: één ding kan U troosten: Gods ultimatum is zóó niet. God zal het Beest genezen. Is dat wat nieuws? Neen! Hij heeft ook Kain genezen; en Kain was de eerste type van het Beest. God stelde óók om Kain een muur van levensbeveiliging; door een teeken hem te stellen, ontloek God hem aan het veemgericht der menschen; God gaf hem de volle ruimte en genas het Beest van ouds. Want Gods uiterste wil is ook eerste wil. Bij hem geen verandering, noch schaduwing van omkeering. Zijn ultimatum komen aan het eind, omdat ze aan het begin er reeds waren. Want Gods afkeer tegen de zonde, zijn toorn over het kwaad, groeit niet en neemt niet af. Eeuwig is God zichzelf gelijk. De stem die dreigt, die kan sterker spreken; maar de gedachten, die God denkt, zijn van eeuwigheid zichzelf gelijk. En door zijn eersten eisch te stellen vervult Hij zijn raad, die den tweeden heeft bedacht; en van den tweeden eisch gaat Hij tot den derden en zoo gaat Hij door, altijd overwinnend. De ultimatum Gods zijn de uiterste, wijf de eerste wil; daarom zijn ze rechtvaardig, omdat Hij zijn eischen nooit verandert; en zij zijn overwinnend, omdat ze niet op Zijn zwichten voor uw zonde, doch op het zwichten van uw zonde voor Hem altijd berekend zijn.

III.

Garantiebewijs.

En de Heere stelde een teeken aan Kain... Genesis 4:15.

Onder het Kainsteeken heeft men verstaan een bepaald teeken in Kains lichaam, melaatschheid, een teeken op het voorhoofd, een wilden oogopslag, een brandmerk in het gezicht, het „hinderlijk volgen“ van een blaffenden hond, de tafouering met den Godnaam, en heel veel meer. Men meent,

begin is er. Maar laat niemand verwachten, dat het beteekenen zou een terugkeer in massa, een terugkeer van leiders en voormannen der beweging. Het is er ver van.

In de „Hilv. Kerkb.“ schrijft de heer F. Kuyper over de hittere stemming, die de H. C. v. d. Brink naar buiten kenbaar maakt door zijn publieke bespreking van het geval-Brussaard. De heer Kuyper merkt op:

Reeds werd van de B. eene nadere opheldering verzocht, maar intusschen gaat de H. C. van den Brink zijn Bloemendaalschen collega reeds te lijf...

Wij gelooven, dat deze wijze van doen van de H. C. van den Brink velen zeer onsympathiek aan doet, en — we nemen nog aan ten onrechte! — den indruk wekt, dat de Van den Brink eene hereeniging niet wil, doch zelf „een kerkje stichten“ wil.

Reeds het feit, dat allerlei intieme handelingen door hem aan de groote klok gehangen worden, vervult ons met tegenzin. Zou het niet edeler geweest zijn, wanneer de Van den Brink eene poging had aangewend om de handelingen van de Brussaard, waarmede hij het blijkbaar niet eens is, te verstaan?

Daar zou eene piëteit uit gesproken hebben, waarvan de weldadige invloed niet gering geweest zou zijn.

Want zóó als 't nu gaat is er op hereeniging geen uitzicht.

Ook prof. Bouwman maakt in „De Bazuin“ enkele opmerkingen over de H. C. v. d. Brink:

Het is te verstaan, dat het conformeren van de Br. aan de besluiten der Asser Synode in den kring van de van den Brink en zijne vrienden groote teleurstelling heeft gewekt.

Wat ons eenigszins bevreemdde is echter, dat de van den Brink zoo kras verklaart, dat „dit zich voegen“ voor een Gereformeerd menschen onmogelijk en ongeoorloofd geacht moet worden.

Immers hij schreef zelf in „Woord en Geest“ van 24 Dec., dat hij de zaak waarom het in de uitspraak der Synode ging wel kon aanvaarden. Hij schreef: „Toen de zaak-Geelkerken te Assen in behandeling was, werd mij de vraag gedaan, of ik eventueel bereid zou zijn op de generale synode te verschijnen. Ik antwoordde toestemmend, en overdacht toen dit bemiddelingsvoorstel: de Synode spreke uit, hij het licht ons thans geschonken, dat de vier bekende bijzonderheden uit Genesis 2 en 3 letterlijk moeten worden opgevat als zinniglijk waarneembare werkelijkheden en in onze kerken geen andere opvatting mag worden verkondigd.“

In dit voorstel van de v. d. Brink ligt opgesloten de erkenning i. e. dat de Synode volkomen gelijk had toen zij verklaarde, dat de bekende bijzonderheden uit Gen. 2 en 3 „in eigenlijken of letterlijken zin zijn op te vatten en dus zinniglijk waarneembare werkelijkheden waren“; 2e. dat de mening van Dr. G. omtrent het disputabel stellen van deze zaken en feiten moet worden afgewezen, want de v. d. Br. verklaart, dat de vier bijzonderheden letterlijk moeten worden opgevat, en 3e. dat in onze kerken geen andere opvatting mag worden verkondigd. De v. d. Brink voegt er wel bij, dat de Synode dit zou uitspreken „bij het licht ons thans geschonken“, maar dat verandert aan de zaak niets, want hoe zou de Synode dit anders kunnen doen dan bij het licht dat haar geschonken is. Er is geen enkele Gereformeerde Synode, die hare uitspraken gelijk stelt met Gods Woord. Ware dat het geval

dat Kain een blijvend teeken kreeg; een teeken, dat altijd de menschen afschrikte. Maar die opvatting is volstrekt niet noodig. Zou zoo'n teeken helpen? Maar waaraan gewent men zich al niet, in een tijd, die over enkele eeuwen een menschenleeftijd uitrekt? Waar is ter wereld een ander voorbeeld te noemen van een mensch, dien God op zulk een bloot uiterlijke wijze tot een afschrik stelt? Ach, de Bijbel laat het aan anderen over, sprookjes te verzinnen over vliegende Hollanders en zwervende Joden...

Trouwens, zoo iets „staat er ook niet“. De Heere — zoo moeten we vertalen — bracht (voor) Kain een teeken tot stand²⁾. Reeds heel oude joodsche boeken hebben gedacht aan een „teeken“, dat slechts een ooggenblik te zien kwam, en dat in alle stilte een geheim bleef tusschen den Heere en Kain. Men dacht b. v. aan een zonne-kogel, die voor zijn verbaasde oogen opging, of iets anders. Neen, neen, God dwingt niet duizenden andere menschen, die om Kain heen dreutelen, met een uitwendig machtsmiddel, hun opgeheven arm tegen hem weer te laten zakken, maar God legt het zwaartepunt in Kains onrustigen geest zelf. Hij heeft zich van God willen ontdoen, en van den naaste ook. Maar in een ooggenblik waarop Kain zijn medemenschen niet meer in de oogen durft zien, wordt hij gedwongen, God in de oogen te zien. God geeft hem een garantie-teeken, dat zijn leven veilig zal zijn. Hij kan van nu aan zich alleen met zelfvertrouwen onder de menschen bewegen, indien hij vertrouwt, dat God de Waarachtige is, die zijn woord houdt, en de Sterke, die zijn wil weet te handhaven in een wereld van moordenaars in grooten en kleinen stijl.

Zulk een teeken is een verschrikkelijk geschenk. Kain kan niet God vergeten, en hij wil het toch altoos. Hij wil niets van God ontvangen, omdat God niets van hem ontvangen wilde in dat duistere uur, toen Kain naast Abel offerde.

²⁾ Ed. König. Die Genesis.

dan zou de beschuldiging waar zijn, dat de Synode uitspraak in den grond Roomsche was. Doch nimmer heeft zulk een gedachte bij de Synode voorgezeten. Zelfs heeft zij uitdrukkelijk verklaard, dat van hare besluiten beroep is op Gods Woord.

Het is dan wel wat vreemd, dat de v. d. Brink zegt: „Indien een beslissing in dezen geest ware genomen, zou er geen breuk zijn ontstaan.“

Immers Dr. Geelkerken heeft zulk een verklaring niet willen teekenen. Hij heeft geëischt de vrijheid van eene andere verklaring van Gen. 2 en 3, en heeft aan de Synode de conditie gesteld, dat zij „voor haar uiteengaan maatregelen zal treffen voor een behandeling in volten omvang der zich onder ons voordoende vragen inzake gereformeerde Schriftbeschouwingen waarmede de opvatting der in uwe verklaring genoemde details ten nauwste samenhangt“.

Het komt ons voor, dat de zaak waarvoor de v. Br. strijdt wel wat heel zwak is, en dat, indien het door hem genoemde Compromis-voorstel werkelijk zijn gevoelen uitdrukt, hij moeilijk zich homogene kon verklaren met het standpunt door Dr. G. op de synode ingenomen.

Dr. H. Kaajan toont zich in „Utr. Kerkbl.“ niet geheel bevredigd. Hij zegt:

Dit wil ik echter wel verklaren, dat het vroudegeroep van vele kerkelijke bladen over den zoo gunstigen afloop van de affaire-De Brussaard mij telwat overdreven voorkomt.

Ik ben het meer met Dr. S. O. Los eens, die schreef: „We doelen niet ten volle de ingenomenheid van de classis. Immers het voorbehoud van de B., dat de uitspraak der Synode geen centrale waarheid betreft, is in strijd met onze berhaaldelijk gepubliceerde meening, dat de uitspraak der Synode wel een centrale waarheid betreft, n. l. de goddelijke ingeving der Heilige Schrift.“

Tegenover een inzender, die met dr. Kaajan in correspondentie getreden was over het geval, merkt dr. Kaajan nog op:

En ook is veel waars in wat onze broeder mij verder schreef: „De Brussaard is altijd een vertrouwd vriend van Dr. Geelkerken geweest en heeft in de oppositie tegen de Synode en haar besluiten een leidende plaats gehad. Wordt de Brussaard, terwijl deze zich de vriend der „scheurnmakers“ heeft betoond, en willens en wetens de Geref. Kerken daardoor heeft benadeeld, nu zoo maar door onze Kerken behouden, zonder dat het door de classis Haarlem noodig wordt geoordeeld, dat hij ook maar één enkel woord van leedwezen spreekt over zijn jongst verleden, waarin hij zooveel heeft gedaan om de Geref. Kerken af te breken?“

Dr. Koppelaar, Dr. Wurth, Dr. Smelik, en anderen (dit valt niet te ontkennen) hebben allen in bijzondere relatie tot de Brussaard gestaan.

Zou de Brussaard tegenover deze jeugdige predikanten niet iets goed te maken hebben?

Ik neem gaarne aan, dat zij hun vereerden leidsman niet ten volle begrepen hebben en wel eens verder gegaan zijn, dan deze ooit heeft bedoeld, maar kan het ook niet gelegen hebben aan het mysterieuze van de Brussaard's spreken en schrijven?

Men bedenke, dat met de Smelik hier bedoeld wordt die van Tienhoven, niet de J. Smelik van Zevenbergen. Overigens is ieder verantwoordelijk voor zichzelf. Als de thans uitgetreden van de Brussaard alleen reeds dit eens hadden willen leeren; het wachten. — de kerkgeschiedenis zou anders verlopen zijn.

IV.

De knecht des Heeren en de slaaf van den Priester.

En hij raakte zijn oor aan en heette hem. Lucas 22:31.

Tegen Jezus in Gethsémané kwamen ze met stokken en zwaarden als tegen een misdadiger. Maar toen ze terugkwamen, hadden ze geen woesteling, maar een precieus geneesmeester in handen. Hij had den slaaf van den hoogepriester genezen. En het oor gehecht, dat Petrus er afgeslagen had. Malchus — want zoo heet hij — was ineens een man van gewicht geworden.

Dit wonder is van groote evangelische betekenis. De Catechismus vraagt, of het ook wat te zeggen heeft, dat Jezus „onder den rechter“ heeft geleiden; en het antwoord luidt bevestigend. Maar Malchus' oor is ook „onder den rechter“ genezen. Jezus' eerste wonderteeken was voor de intimiteit van de familie: een bruiloftsteeken te Kana. Maar het laatste wonder, dat hij deed in zijn vernedering, is officieel geregistreerd; het werd opgenomen in het rapport, dat de bendecommandant had uit te brengen aan zijn lastgevers. God heeft het oor van den priester-

Prof. Grosheide schrijft over de mogelijke oplossing van het bezwaarden-vraagstuk in „N.-H. Kbl.” Hij teekent de groepering, die uitwijst, dat elk geval weer afzonderlijk moet bezien worden. We lezen:

Er zijn menschen, gelijk we er een vorige week over schreven. Die, nu ja, nog wel lid zijn van een gereformeerde kerk, maar even goed Hervormd of Lutherisch konden zijn. Menschen, die over allerlei anders denken dan de doorsnee-Gereformeerde, en die — en dat is erger — het eigenlijk ook met de belijdenis niet eens zijn. Zulke menschen houden zich doorgaans rustig. Eigenlijk is heel het kerkelijk leven hun geen moeite en inspanning waard.

Maar nu is de zaak-Geelkerken gekomen. En nu zien ze hier een uitweg om tot een toestand te komen, dien ze toch zelf beter achten. Zulke menschen zijn niet bezwaard geworden door de Synode van Assen, ze waren het feitelijk al lang. Maar de Synode is er bij gekomen, die heeft hun nog eens goed doen zien, wat Gereformeerd zijn eigenlijk beteekent. En nu zeggen ze niet meer vrijmoedigheid dan te voren, zoo zijn, willen we niet.

Een tweede groep staat inderdaad achter Dr. Geelkerken, is het dogmatisch met hem eens, in elk geval niet met de Synode eens. Deze groep heeft de beslissingen der Synode onderzocht, de rapporten gelezen, en is tot het oordeel gekomen, dat de Synode dwaalde. Deze broeders en zusters zijn inderdaad bezwaard over de beslissingen van de Synode van Assen.

Heel duidelijk zien we nog een derde groep. Menschen, die het dogmatisch met de Synode eens zijn, maar die meenen, dat de Synode Dr. Geelkerken of den toenmaligen kerkeraad van Amsterdam-Zuid niet goed heeft behandeld. Of die meenen, dat de zaak de moeite niet waard was om daarvoor te schorsen, dat het althoewel niet juiste gevoelen niet zoo ernstig was, dat het niet kon worden geluid.

De naam „bezwaard” zegt dus nog niets, oordeelt prof. Grosheide. Men moet eerst weten, wat het bezwaar is.

Gods openbaring in de natuur.

In den laatsten tijd is telkens weer naar voren getreden de vraag van den samenhang tusschen de openbaring Gods in de Schrift en die in de natuur. Er zijn er, die de Schrift verklaren willen uit gegevens, die verkregen zijn uit het onderzoek der natuur, en die niet den tegenovergestelden weg volgen. Prof. Grosheide heeft in „N.-H. Kbl.” daarover een artikel gegeven. Om het belang van deze actuele kwestie geven we hier een gedeelte ervan. Eerst stelt de hoogleeraar deze uitspraak als resultaat van nauwkeurige lezing van art. 2 der geloofsbelijdenis:

Er is dus geen twijfel aan of naar Gereformeerd belijden is de bijzondere openbaring Gods noodzakelijk, gaat ze ver uit boven die in de natuur, ja is de openbaring Gods in de natuur alleen op te merken bij het licht van de Heilige Schrift.

Daarna volgt:

En het is wel noodig, dat in den tegenwoordigen tijd in het oog te houden.

Immers het niet te loochenen feit, dat we God kennen uit de natuur heeft in den strijd onzer dagen geleid tot opvattingen, die zeker met onze belijdenis in strijd komen.

Men geeft aan de openbaring Gods in de natuur, om niet te zeggen aan de natuur, een zelfstandige waarde om God en Zijn werken te leeren kennen en

slaaf tot een teeken gezet. Het teekent ons den vollen, rijken Christus, in zijn drievoudig ambt.

Allereerst is het profetisch, dit teeken. Het legt vast de groote waarheid, dat Christus' handen op het oogblik, dat ze gebonden werden, nog bezig waren te heelen. De wereld heeft haar heil-meester gebonden. Jezus' handen zijn niet meer gewasschen na dit oogenblik. Toen hij stierf, kleeftde aan zijn hand meer dan zijn eigen bloed; ook het bloed van een priesterlaaf had die handen rood gekleurd. Jeruzalem zal Jezus niet meer zien. Maar hij laat het hoofd van Malchus achter. Kafas zal van dat hoofd veel last hebben. Als het straks heet, dat Jezus' discipelen hem gestolen hebben, dan hebben de slaven natuurlijk „ja” te knikken.

Maar het hoofd van Malchus is erger dan een grijs voor Kafas; het vraagt hem zoo stil weg: geloof Uwe Eminentie het zelf? Dat hoofd profeteert; het zegt: deze heeft niets kwaads gedaan. En dan — wie ziet hier zijn Koning niet? Hij wijst het mes van zijn vurigen discipel terug en geneest den vijand, die een stok tegen hem zwaaid; nu is het Kafasteeken vervuld. O Jeruzalem, zie uw Koning! Ge zult Barabbas loslaten; en die man loopt plompweg over grooten en kleinen heen. Maar Jezus cureert voorzichtig een slaaf, al is de wonde net zoo klein als de man zelf. Zoo'n gekrookt riet, dat de menschen breken. Hij zorgt er voor. Hij onderscheidt scherp tusschen lastgever en knecht; straks zal Jezus den heer van dezen slaaf zonder antwoord laten staan; maar den slaaf geneest hij voorzichtig. En is hij geen Priester? Zie, hoe Zijn handen in het uur der offerande onbevlekt zijn. Willekeur was er bij de vijanden, die aanvielen, en de vrienden, die verdedigden wilden. Maar Christus houdt zich ver van die eigenwilligheid. Hij heeft een bestraffend woord tegen Petrus en een liefdedaad voor den vijand. Zoo heeft Christus Zijn ambtelijke bediening gesteld tegenover menselijke ambtsverkrachting. De zwaarden en stokken, van Kafas en

meent, dat die werken des Heeren uit de natuur zonder de Schrift zijn op te maken.

Zoo leert de belijdenis het niet.

Ja maar, zoo zegt men, de werkingen der natuurkrachten kan ik toch slechts uit de natuur leeren kennen. Daarover zegt de Schrift niets. Hoe plant en dier groeien, zich ontwikkelen, kan ik alleen te weten komen door nauwgezette waarneming. Dit leert me het werk Gods kennen en met den Bijbel kom ik daarbij niet in aanraking. Hoogstens zegt hij mij, dat God planten en dieren heeft geschapen en nog steeds onderhoudt, maar dat verandert niets aan het feit, dat hun levensgedragingen steeds dezelfde blijven. Nog meer geldt dat alles van de krachten der natuur die we scheikundige eigenschappen of natuurwetten noemen. Dat gaat alles altijd door. Ik kan de omstandigheden maken en dan werkt onafwijsbaar een bepaalde kracht. Daar heeft geen geloof of ongeloof iets mee uit te staan, het is steeds hetzelfde. Alleen de geloovige kan aanvaarden, dat de oorsprong van alle kracht in God ligt, maar dat heeft niet met het bestudeeren van de altijd zichzelf gelijk blijvende werkingen niets te maken. Met het Woord Gods heb ik me hoogstens op te houden, als ik welen wil, hoe de krachten mogen worden gebruikt. Maar dat gebruik maken is heel iets anders dan het kennen van de krachten zelf.

We gelooven toch, dat de dingen niet aldus mogen worden voorgesteld.

Zeker, dat stellen we gaarne voorop: nauwgezette studie der natuur blijft ten allen tijde eisch. Zegt niet de Schrift: De werken des Heeren zijn zeer groot, zij worden gezocht van allen die er lust in hebben?

Maar, en daar komt het op aan, wie geloof, dat de natuur een openbaring Gods is, wie in haar een werk Gods wil aanschouwen, is met het waarnemen der werkende krachten niet gereed. Immers, hij heeft waargenomen, wat er geschiedt in een natuur, die onder den vloek ligt.

Zeg nu niet, dat we daar immers nooit boven kunnen uitkomen en dat al het andere ijdele bespiegeling wordt, waarvan niemand ooit kan nagaan, of het waar is.

De mensch hoort ook tot de natuur. En van zijn lichaam en zijn ziel zegt de Schrift wel iets.

Dier en plant hooren ook tot de natuur. Ook van hen spreekt de Schrift en wie uit de waargenomen werkingen wil opklimmen tot het wezen, kan de Schrift niet missen.

Zelfs van de krachten der natuur spreekt de Schrift, en zoo geldt daarvan hetzelfde.

Alleen de ongelovige kan zeggen, in dat hoogere, dat achter de gewone verschijnselen ligt, geen belang te stellen. Hij stelt er geen belang in, omdat hij er niet aan geloof.

Maar wie in de natuur een openbaring Gods opmerkt, zegt het anders, die zal ook over deze openbaring de Schrift hooren en met de Schrift tot dat hoogere trachten op te klimmen.

Hier wordt het gereformeerde standpunt uiteengezet en wordt dus aan alle belijders in de Geref. kerken voorgedragen, wat hun eigen geloofsbelijdenis hun als consequentie doet zien.

Het is goed, dat men voor eenig onderzoek van ondergeschikte details, eerst deze gemeenschappelijke basis aanvaardt. Want het is niet waar, wat ik onlangs iemand in de pers zag beweren, dat de gereformeerde kerken de christelijke, gereformeerde, natuurkundigen van zich vervreemden door Assen. Men vervreemdt hen eerder door dit onderdeel van hun eigen belijdenis niet in alle kracht te doen spreken en als uitgangspunt, waarover men het altijd eens geweest was, te handhaven.

V.

Zedekia en Christus en de slaven.

Gelijeden hebt naar Mij niet gehoord om vrijheid uit te roepen een iegelijk voor zijn broeder en een iegelijk voor zijn naaste....

Jeremia 34:17.

En hij maakte zijn oor aan en heette hem. Lucas 22:51.

God maakt geschiedenis; dus zijn er geen toevalligheden. Er ligt goddelijk perspectief ook in een schijnbare nietigheid als de hechting van het oor van Malchus. Want Malchus — we zeiden het reeds — was een slaaf. En God zorgt ook voor het recht der slaven. Om het onrecht, aan de slaven aangedaan, is Davids huis ontrooft en een afgehouwen tronk geworden. En nu is het Davids zuivere Zoon, die tegenover een slaaf Gods strikte recht bedient en zoo de verzoening en de zuivering brengt in Davids huis.

Kent ge Zedekia? Hij was de laatste koning uit Davids geslacht. Toen hij eens in de benauwdheid zat, heeft hij met zijn rijksgrooten plechtig aan de slaven de vrijheid beloofd. Dat was zijn plicht. De wetgeving van Mozes had uitdrukkelijk bepaald, dat de armen, die uit geldnood zich als slaaf hadden moeten verkoopen, niet altijd in slaavernij mochten worden gehouden. Na zeven jaar moest hun de vrijheid hergeven worden; God wilde dat, penerzijds om het verleden, anderzijds ook om de toekomst. Om het verleden — want was het volk Gods zelf niet eenmaal een slavenvolk geweest in Egypte en moest de uitredding uit dat slavenhuis van Egypte niet altijd haar weerspiegeling vinden in de invrijheidstelling van Abra-

Herhaaldelijk wordt geklaagd, dat de gereformeerden tegenwoordig de mystiek in den ban doen, en van de werkingen van Gods Geest niet meer weten willen, omdat ze alles, wat daarvan verteld wordt, als „zielijkheid” verwerpen.

In deze klacht hebben de Kersten, Zandt, Wisse, Geelkerken, Fraanje, Korpelaar en voorts anderen een zekere eenstemmigheid onder elkander gevonden.

Weerleggen hant niet; want Lothario moet toch doen, wat men gewoonlijk zegt, dat Barbertje moet. Wel kan het zijn dat hebben, af en toe te laten bemerken, dat de gereformeerden niet tegen de christelijke mystiek zijn, maar tegen de aanwending van dien mooien naam op wat in werkelijkheid hem niet verdient.

Een voorbeeld daarvan geeft het pas verschenen Jaarboekje v. d. Chr. Geref. kerk. Onder het hoofd: „Een zeldzame brief” geeft een medewerker in het „mengelwerk” een brief van „zuster D. aan zuster B. over mevrouw E.”. De schrijver vond den brief zoo „aangenaam”, dat hij tot publicatie besloot.

Mevrouw E. was ziek, en in die dagen van ziekte tot volle ruïnte gekomen inzake het leven des geloofs. Daarvan wordt nu iets verteld.

Een enkele greep zij ons veroorloofd.

Eerst lezen we:

Zooals je weet, was mevr. E. ziek. Ze lag dus te bed, toen we kwamen. We hadden niets van onze komst geschreven.

Toen we echter op de slaapkamer bij haar kwamen, was het eerste wat ze riep: „Dag lieve D., ik wist dat je zoudt komen; de Heere heeft het mij van morgen bekend gemaakt. Want ik had zoo'n innige zielsbegeerte naar je, dat ik den Heere gevraagd heb of je komen mocht. De Heere heeft me nog niets geweigerd, lieve D., maar Hij vervult al mijn begeerten.”

Hier wordt over „beloften” gesproken op wat lichtvaardige wijze. Dat de tijd der bijzondere openbaringsbeloften voorbij is, en alleen naar Zondag 45 het gebed moet worden ingericht, om van verhooring verzekerd te zijn, wordt wel beleden, maar in de praktijk duizendmaal verloochend. En met ronde woorden zeggen, dat het zó niet moet, durft meer dan één niet. Toch blijkt telkens, hoe los de gronden zijn van deze verzekerdheid; en het gegoochel, dat te zien komt, als iemand niet krijgt, wat hem, naar hij meende, van Godswege „beloofd” was, is vaak weerzinwekkend. Ik heb een vrouw gekend, die op haar ziekbed „zeker wist”, dat ze sterven zou; de Heere had het haar daar bij dien en dien stoel zelf gezegd. Toen ze weer op visite ging, werd er natuurlijk van gemaakt, dat ze zou sterven aan de zonde.... Waarom leert men de menschen niet bidden, zooals de bijbel het wil?

Vervolgens:

Ze heeft dagen en nachten liggen worstelen in de verootmoediging, zoodat haar lichaam schier bezweek, totdat de Heere Jezus haar verscheen als de Man van Bozra met kleeders, die met bloed besprengd waren, en haar een blik gaf in den verlossingsweg met deze woorden: „Ik heb de pers alleen getreden.” En toen ze in die zalige ontdekking van den Heere Jezus, Hem te voet wilde vallen, sprak Hij tot haar: „Raak mij niet aan”. Toen zag zij dat er een groote kloof tusschen haar en den Heere Jezus was. Maar ze had het oog maar op dien dierbaren Jezus geslagen en Hij lokte haar met de lieflijkste namen en leidde haar in, in het Hooghied.

hams kinderen na korte dienstbaarheid? En dan de toekomst! Eens zou de Messias komen, om in den meest uitgebreiden zin den gebonden vrijheid uit te roepen. De vrijlating van de slaven was een adventsteeken; een messiaansche belofte. Maar Zedekia, de laatste koning uit Davids huis, hij mocht al in zijn benauwdheid aan de slaven hun recht hebben in uitzicht gesteld, toen de nood geweken was, had hij zijn woord gebroken. De slaven waren weer onder het juk der groote heeren gesteld. Het Messiaansche licht, dat even in Zielen van slaven schemerde, was weer gedooft, en dat nog wel door een koning, die het zich een eer had moeten rekenen de glorie van Davids dynastie enkel en alleen in het messiaansche te doen zien.... Het kwaad, den slaven aangedaan, was zó schandelijk, dat Jeremia 34 uitdrukkelijk aankondigt, dat de ballingschap erom komen zal. Toen Zedekia in ballingschap ging, blind en beroofd van kinderen, toen is Davids huis gestruikeld over de slavenlijven, die onder de voeten van Davids zoon Zedekia waren in het slijk getrapt. Om die slaven beroerde God de aarde (vs 17).

Maar van Malchus' oor daagt nu de vrede over de volkeren.

Aanbid uw Koning, Jeruzalem. Jezus Christus is de ware zoon van David. Werd Davids huis ten val gebracht, om het massale onrecht, de slavenklasse aangedaan, Jezus doet den slaaf van den laatsten hoogepriester van het Oude Verbond recht, recht; recht, ook tegenover Petrus, dien rijksgroote in het Nieuwe Testament. Malchus is ten teeken gezet. Het Messiaansche licht breekt ook tot slaven door. Christus verzoent Davids huis. Zedekia brengt de tyrannie in Davids huis en zit om gediend te worden; Christus brengt gerechtigheid en vrede in Davids huis en komt om te dienen en zijn ziel te geven, een rantsoen ook voor slaven.

K. S.

reformeerden
en van de
villen, omdat
dekelijkheid"

Wisse, Geel-
en een zekere
toch doen,
het. Wel kan
rken, dat de
mystiek zijn,
en naam op

thenen Jaar-
Een zeld-
mengelwerk"
mevrouw E.",
dat hij tot
an ziekte tot
eloofs. Daar-

Ze lag dus
als van onze

haar kwa-
ag lieve D.,
heeft het mij
had zoo'n
n Heere ge-
re heeft me
u vervult al

p wat licht-
openbarings-
45 het gebed
verzekerd te
duizendmaal
dat het zóó
dijkt telkens,
heid; en het
krijgt, wat
ofd" was, is
kend, die op
ru; de Heere
gezegd. Toen
an gemaakt.
im-leert men
et wil?

worstelen in
n schier be-
scheen als
et bloed be-
in den ver-
ich de pers-
e ontdekking
ilde vallen.
Toen zag zij
n den Heere
op dien dier-
met de lief-
oogdied.

d? En dan
as komen,
n gebond-
ing van de
ressiaante
koning
enaardheid
icht gesteld.
zijn woord
ler het juk
nsche licht,
merde, was
een koning,
n de glorie
het messid-
en Slaven
Jeremia 34
schap erom
schap ging.
is Davids
die onder
aren in het
de God de

vrede over

us Christus
Davids huis
t, de slaven-
af van den
de Verbond
Petrus, dien
Malchus is
licht breekt
Davids huis
n Davids
en; Chris-
vrede in
lenen en
ook voor

K. S.

Doch zij kon niet over die kloof tot Hem komen. En dat kan ook niet, nietwaar lieve zuster? Dan zou de Heere maar een half werk doen. Maar Hij is een volkomen Zaligmaker. Toen werd ze ingeleid in Zach. 3 — Jozua oet vuile kleederen. En de satan stond aan haar rechterhand om haar te beschuldigen. Doch in dien zwaren strijd bleef de Heere Jezus bij haar, totdat Hij tot haar kwam over die groote kloof van schuld en zonde met deze woorden. „Want ik ben verzekerd, dat noch dood noch leven, noch engelen noch overheden, noch machten, noch tegenwoordige noch toekomstige dingen, noch hoogte noch diepte, noch eenig ander scheepel, ons zal kunnen scheiden van de liefde Gods, welke is in Christus Jezus onzen Heere”.

En toen stond die dierbare Borg aan haar rechterhand en sprak tot den satan: „De Heere schelde u, gij satan”, en hij moest wijken.

Zonder teere dingen ruw te willen bespreken, moet ons toch van het hart, dat mevrouw B. en ook de redactie van het Jaarboek verkeerd exegeseert, als de Man van Bozra door beiden voor den Christus wordt aangezien; dat het eveneens in strijd is met eerlijke uitlegging en door het verband reeds weersproken wordt, als de uitdrukking: „ik heb de pers alleen getreden” op Christus’ lijden betrokken wordt, want ze ziet op den toorn van den wreken God. Ook de woorden „raak mij niet aan”, die hier worden geloofd als een uitspraak, waardoor Christus de zonde als kloof tusschen Zich en de ziel ontdekt, worden hier tegen het verband in gebijgd. Want in het verhaal van Maria Magdalena gaat het over de tegenstelling tusschen den verheerlijkten Mensch en de nog niet-verheerlijkte discipelen.

Dat zijn dus bij elkaar 3 goetbedoelde, maar toch werkelijke tekstvervalsingen. Nu versta men niet verkeerd. Dat ook het misverstand inzake algemeen bekende en in bepaalden trant opgevatte bijbelteksten in Gods „voorzienigheid” nog wel kan worden aangewend om tot zuivere gedachten den weg te linnen, geloofd ieder, die voorzichtig is, graag. In al zulke gevallen doet God dat echter niet door, maar ondanks ons misverstand. Maar hier gaat het over iets anders. Hier wordt verlangd, dat men gelooven zal, dat de Heere God aan die bepaalde mevrouw E. op een allerbizarre manier een bijzondere, directe openbaring deed. En het is te veel gevraagd, te aanvaarden, dat God zijn eigen Woord verkeerd uitlegt. Maar als dan deze woorden blijken op te komen in het bewustzijn van mevrouw E. langs zuiver natuurlijke, psychologische best te verklaren, wegen, wie durft dan nog aannemen, dat al haar verzekeringen, die daarna als „recht aangenaam” voor de ziel den volke als van God verkregen goed worden voorgesteld, op dengelijke gronden worden verkregen? De auteur van den brief is dien-aangaande ten volle verzekerd.

Daarop sprak de Heere tot haar met zoo’n zoete, zalige stem: „Maria!” waarop zij in zalige zeelblijdschap uitroepde: „Rabbouni!” Daar was het, alsof de Heere Jezus nam in zijn armen nam en met haar zwom door de rivier van zijn dierbaar bloed, waarna Hij tot haar zeide: „Dit is het bad der wedergeboorte”. Hij hield haar hoofd met Zijn dierbare hand boven, zoodat ze veilig en zeker den overkant bereikte. Daar zeide Hij tot haar: „Uwe zonden zijn u vergeven”. In die zalige gemeenschap met den dierbaren Jezus heeft ze zooveel heerlijkheid ondervonden. Hij kuste haar met de kussen Zijner liefde. Hij noemde haar met de lieflijkste namen uit het Hooglied. Toch onder al die zaligheden gevoelde ze nog een leegte in de ziel. En ook dat heeft de Heere zoo heerlijk willen vervullen. De Heere Jezus zeide tot haar: „Gij zijt mijn”.

Maar wie de eerste bijbelteksten misbruikt weet, durft nu niet ineens concluderen tot een bijzondere openbaring, die hier zou gegeven zijn.

Deze mystiek durft alles aan. Mevrouw E. en Paulus krijgen dezelfde voorrechten; ze worden immers beiden in den hemel verplaatst door een „gezicht”, ook al is de eene niet, de ander wel apostel; ook al is de dogmatiek reeds eeuwen geleden tot de erkenning gekomen van het onderscheid tusschen de bijzondere openbaringen van apostelen en de binding aan het geschreven Woord van later christenen. Van Christus lezen we:

En ja, Hij beloofde haar te zullen voorstellen aan zijn gansche heilige familie. Toen is ze opgetrokken geweest tot voor den troon des Vaders en God de Vader heeft zijn goedkeuring er over uitgesproken en tot haar gezegd: „Uwe misdaad is van u geweken en uwe zonde is verzoend”.

Merkwaardig is, dat de scherpe verlichting van het verstand, zooals ze hier dan toch aangenomen wordt (in dit geloof aan een heel bijzondere openbaring), toch zoo heel weinig uitwerkt in de gehoorsaamheid, in het intuïtief voelen van wat plicht is en de innige begeerte om daarnaar te leven. De mystiek is hier bedenkelijk eenzijdig intellectueel; wat ze in al zulke verhalen trouwens is. Want dit is het vreemde: mevrouw E. is in haar verstand dagen lang ten volle overtuigd; de „stellige kennis” van Gods beloften is haar allerwonderlijkst bijgebracht. Maar van een intuïtief voelen van haar plicht, van een rechte verhouding tegenover alles, wat boven en beneden is, bemerkt ze nog niets. Ze vordert met reuzenschreden op het pad van het weten, maar de eenzijdige houding in de aanvaarding van Gods wil komt ze niet te boven. Het is haar langs aparte openbaringswegen gezegd: Uw wil geschiede. Maar desniet-tegenstaande protesteert ze vier dagen lang metterdaad ertegen; de hemel werkt, mag men dit verhaal gelooven, tenmaal sterker op het verstand dan op den wil.

Toen ze daar in die hemelsche zaligheid lag, heeft ze in geen vier dagen geleden. Ze riep maar: „ik heb hemelsch banket en dat smaakt zoo heerlijk! Al dat aardse is mij veel te grof”.

Hetgeen van mevrouw E. ondankbaar was, en vermoedelijk niet gezegd is van wat de apotheker op het nachtkastje had neergezet.

Opmerkingen als deze behelzen niets nieuws. Maar voor sommige lezers kan het misschien een niet overbodige herinnering zijn, dat op deze wijze als christelijke mystiek wordt uitgegeven, wat eigenlijk een heiligsverklaring van heel gewone zielswerkingen is.

Men noemt den strijd tegen dergelijke voorstellingen een bewijs van „lichtheid”. Laat ons het omkeeren; dit is „licht”, „Zwaar” is anders.

Hier wordt zoo maar aan God toegeschreven, wat niets anders behoeft te zijn dan een eigen bloot psychische werking. Hier wordt een grond van verzekerdheid aangegeven, die wankel is. Het Woord gaat op den achtergrond; aan den Jezus der eigen aanschouwing wordt meer gedacht, dan in den Christus der Schriften geloofd. Laat men niet al te gemakkelijk beweren, dat gereformeerden het werk van den H. Geest gering achten. Want zij willen het niet met minder stellen. Omgekeerd, zij durven het met zoo weinig niet wagen.

Misschien vindt men de combinatie al te mal. Maar ze is het niet, omdat we al ons werk moeten wikkelen en wagen. Welnu: als het Jaarboek der Chr. Gerel. Kerk het volk hier goede leiding geeft, en het dus op gezag van mevrouw E. werkelijk aan te nemen is, dat de Heere zelf door een bijzondere openbaring in bescherming genomen heeft de exegese van Jesaja 63, die in „den man van Bozra” den Christus als Verlosser ziet, laat dan haastig die exegese worden vastgelegd, en laat nooit weer een advertentie worden gedrukt in „De Weeker” ter aanbeveling van de Korte verklaring van den Bijbel, die bij den uitgever J. H. Kok verschijnt. Want daar is het anders gezegd; daar is zelfs de naam „Bozra” niet meer in den tekst gelezen.

Indien men dit niet wil, ja zelfs om die consequentie zou willen lachen, laat men dan zulke „mystiek” niet den volke voorleggen. Want relativisme is ongeschied, en zielen weiden mag niet spelen met de waarheid worden.

K. S.

BOEKBESPREKING.

De T. Hoekstra, „Twijfel”.

Wageningen — Gebr. Zomer & Keuning's Uitgeversmaatschappij, s. 1.

In een trant uitgegeven geschrift van 100 bladzijden geeft prof. Hoekstra hier een verhandeling over den twijfel, met name den religieuze twijfel. De hoogleeraar bespreekt den religieuze twijfel, zooals die voorkomt in den kring der Gereformeerden en beoordeelt hem naar den norm der geref. belijdenis. Achtereenvolgens worden wezen en oorzaken van den religieuze twijfel beschreven, wordt critiek erop uitgebracht en voor de geestelijke beaardiging van twijfelsaars breeds aanwijzing gegeven.

Prof. Hoekstra schrijft altijd klaar. Zijn taal is, zoowel in spreken als schrijven, helder en daarom weet hij den lezer mee te krijgen ook op moeilijke wegen. Hier is het niet anders. Van den twijfel wordt zoo gesproken, dat wie ernstig wil, ook het eerste deel van zijn betoog (waarin het vraagstuk van de psychologische zijde bezien wordt) wel volgen kan. De kennis-theoretische zijde van het probleem wordt dan ook niet behandeld: de hoogleeraar, die de zielzorg leert, is hier aan het woord en geeft wenken voor het leven van de kerk en haar ambtelijke arbeid. Maar daarin gaat de groote waarde, die de studie van prof. Hoekstra heeft, niet op. Zij moet ook ter hand genomen worden door den eenzame, die zichzelf zijn twijfel niet belijden durft, en die toch hem wel kent. Hij zal hier een trooster vinden, die wel zonde noemt, wat zonde is, maar die overigens de gangen van zijn ziel toont te kunnen volgen en daardoor reeds hem kan verlossen van menige obsessie.

Het psychologisch overzicht van deze studie bekoort door helderheid en overzichtelijkheid, en geeft o.m. ook waardevol materiaal tegen de opvattingen van b.v. dr. Stegenga. Het verblijdt ons, dat prof. Hoekstra ook een uitstap gedaan heeft naar de paradox van prof. Haitjema en onvoorwaardelijk de door hem voorgedragen gedachten als ongereformeerde terzijde stelt. Dat verheugt ons, niet alleen omdat we het met deze critiek van harte eens zijn, maar ook omdat erin uitkomt, dat ideeën als die van prof. Haitjema, hoe goed ook bedoeld, het relativisme in de hand werken, omkans alle banvloeken ertegen, en den twijfel voeden.

Laat velen zich de studie van prof. Hoekstra aanschaffen. Zij predikt de waarheid rustig, maar klemmend; ze laat natuurlijk wat natuurlijk is, maar waarschuwt dan ook te meer overtuigend tegen de verleiding van den booze en zijn Verneinen.

K. S.

KERKNIEUWS.

GEREFORMEERDE KERKEN.

Tweetal te:

Delft (vac.-K. Schilder): A. J. Bouma te Wansward en A. J. Fanyo te Ferwerd.
Haarlem (vac.-Dr. J. Brinkman): Dr. C. Bouma te Zwolle en J. Wijnnga te Charlois.

Beroepen te:

Katendrecht (Rotterdam, 3e pred.-plaats): G. Laarman te Klundert.

Bedankt voor:

Nieuwerkerk a. d. IJssel: C. W. Keur te Heinkenszand.

Aangenomen naar:

Lopik: cand. C. Steenblok te Nieuwedorp.

Afscheid van:

Tzum: Mr. W. S. de Vries. Tekst: Hab. 3:2.

Intrede te:

Heemstede: Dr. J. H. Davineck. Tekst: Efes. 3:18 en 19a.

Overleden:

Dr. G. Davelaar, te Utrecht, en pred. van Lanteren, 78 jaar.
Dr. H. J. Schoolland, te Den Haag, en pred. van Augustinusg. Sorbusum, 84 jaar.
Dr. J. J. Bajema te Laren, en pred. van Oostman, 82 jaar.

Dr. J. G. Kunst. Na geruimen tijd ongesteld te zijn geweest, is Dr. J. G. Kunst, Gerel. pred. te Arnhem, Zondagmorgen 11. voor 't eerst weer voor zijn gemeente opgetreden. Na de predikatie over Psalm 39 vs. 8 werd hem door de Gemeente Psalm 134 vs. 3 toegezongen.

Dr. Henry Beets. Naar gemeld wordt, wordt in de eerste helft van April hier te lande verwacht Dr. Henry Beets, van de Christian Reformed Church te Grand Rapids, zulks om in verband met de godsdienstige belangen der in Canada vestigde Nederlanders, voor welke aangelegenheid hier te lande een commissie is ingesteld door de Evangelische Alliantie.

Van Nederland gaat Dr. Beets vermoedelijk naar Hongarije, in het belang van de zending onder Israëli.

Candidaten tot den H. Dienst. De heer S. Wouters, Theol. cand. te Emmora (bij Bolsward), is na preparator examen door de Classis Bolsward beroepbaar verklaard bij de Gerel. Kerken in Nederland. De heer Wouters zal gaarne des Zondags de Kerken dienen, maar kan eerst over eenige maanden een eventueel beroep in overweging nemen.

Dr. C. Vermaat. De Classis Bolsward der Gerel. Kerken heeft Woensdag 11. weer behandeld de zaak tegen Dr. C. Vermaat te Makkum, wiens schorsingstermijn thans afgelopen was.

Dr. Vermaat was niet ter Classische Vergadering aanwezig. Wel was een schrijven van hem ingekomen, naar aanleiding waarvan de Classis besloot een commissie te benoemen, bestaande uit de predikanten: Th. D. Prins, J. Op't Hof en J. Hofman, alsmede twee ouderlingen, die met Dr. Vermaat zullen amspreken.

De vergadering werd te dien aanzien verlengd tot 7 Februari a.s.

De Classis sprak als haar gevoelen uit, dat de schorsing gedurende dien tijd gelundhuud moet blijven.

Schenking van een hospitaal. De N. V. Klatsche Cultuur-Mij heeft aangeboden een hospitaal te bouwen te Klatsch (Java), voorloopig van 2 bedden, en dit ter exploitatie de Gerel. Kerk van Delft met samenwerkende classes aangeboden. Bovendien zegt de Maatschappij een jaarlijksch bedrag toe tot bestrijding van de kosten van het ziekenhuis.

De afg. vergadering van Zondagsarbeiders op Midden-Java heeft voorgesteld dit aanbod te aanvaarden. In een vergadering van de zondags Kerk met deputaten der samenwerkende classes, werd dit voorstel met dankbaarheid aangenomen.

CHR. GEREFORMEERDE KERK.

Tweetal te:

Hillegom: K. Groen, te Baarn en J. W. van Roo, te Schiedam.

Beroepen te:

Barendrecht: J. W. van Roo, te Schiedam.
Noordeloos: L. H. van der Meiden te Donirecht.

Dr. L. Baza. Tot herstel van gezondheid hoopt Dr. L. Baza, Chr. Gerel. predikant te Tonge (bij Twello) naar Berlijn te gaan voor een rustkuur.

GEREFORMEERDE GEMEENTEN.

Beroepen te:

Westraan: R. Kok te Gouda.

Bedankt voor:

Stedrecht: A. de Blois, te Dirksland.

NEDERLANDSCHE HERVORMDE KERK.

Drietal te:

Leeuwarden (vac.-K. Klein Wassink): B. ter Haar Dr. te Groenlo, A. E. K. Pols te Noordijk en C. G. Wagenaar te IJkwerf.

Beroepen te:

Kamperland (Z.): P. N. Tonsbeek te O. J. Vrouwen-Parochie, Munster: J. E. Klomp, te Oldereck.

Aangenomen naar:

Cothen (U): cand. D. Hokwerda, te Gaastmeer.
Rottum en Stitsward (toez.): cand. A. H. Heilemans te Amsterdam.

Bedankt voor:

Drogham: J. v. d. Pol, te Heeg.
Hedel: D. J. v. d. Graaf, te Ridderkerk.
Krabbenijke: N. Lugendijk te Nieuwerkerk a. d. IJssel.
Serooskerke en Kerkwerre: cand. A. H. Heilemans, te Amsterdam.

Afscheid van:

Drogham: Th. Kramer. Tekst: Rom. 13:12.